

Wat gebeurt er tijdens de preek?

Op de preekstoel ligt de Bijbel al open voordat de predikant begint te spreken. Het is goed om daar eens bewust op te letten wanneer we de kerk binnenkomen. Er staat iets bijzonders te gebeuren wanneer de voorganger achter de Bijbel plaatsneemt.

Tijdens de dienst horen we vooral de stem van de predikant. Maar de vraag is: wie spreekt er nu eigenlijk tijdens de preek? De open Bijbel zegt ons dat God Zelf spreekt. Dat is geen kleinigheid. Als dat echt zo is, staat er veel op het spel. En toch zitten we soms in de kerk alsof het allemaal vanzelfsprekend lijkt.

Eén van de opinies

In de veelheid van informatie en desinformatie is de prediking vandaag geworden tot één van de opinies. Andere vormen lijken beter aan te sluiten bij de behoefte van de tijd om zelf te bepalen wat ons aanspreekt. Hoe komt dat? God de almachtige Vader, de Schepper van hemel en aarde, spreekt door Zijn Heilige Geest. Hij reikt ons heil aan in Zijn Zoon, de

Een slecht doordachte preekstructuur staat de communicatie in de weg

Heere Jezus. Wanneer we dat beseffen, verandert het luisteren. Dan kunnen we de boodschap niet naast ons neerleggen. De samenkomst van de gemeente rondom de geopende Bijbel willen en kunnen we niet missen. Om beter zicht te krijgen op het wonder van de preek kijken we naar wat er gebeurt tussen het Woord dat klinkt, de prediker die spreekt en de hoorder die luistert.

De preek: meer dan een podcast

In de kerk kom ik allereerst om naar het Woord dat klinkt te luisteren. Thuis en onderweg bepalen we zelf welke podcast we aanzetten. Wij kiezen zelf, wij sturen. Maar in de kerk gebeurt precies het tegenovergestelde. Soms horen we een lastige profeet. Soms een psalm die precies onze pijn raakt. Niet omdat wij dat zo gepland hadden, maar omdat Hij ons iets te zeggen heeft. De Schrift gaat open in de samenkomst van de geroepen gemeente – die van Christus is. Het persoonlijke en gezamenlijke zijn hier nauw met elkaar verbonden. De generaties komen samen. Het Woord vormt en voedt de gemeenschap met Christus en met elkaar. De prediking is daarmee een bron voor andere vormen van geloofscommunicatie. Dat maakt de preek spannend. Veel spannender nog dan welke podcast dan ook. We worden aangesproken, gezocht en gevonden door het Woord. En dat is geen toeval: God heeft ons Zelf uitgekozen als hoorders van Zijn Woord. Om dat beter te begrijpen, luisteren we naar wat Paulus schrijft in 2 Korinthe 5:11-21. Daar komen de grote lijnen samen.

Christus

Allereerst valt in 2 Korinthe 5 op dat alles draait om Jezus Christus. Dat is kenmerkend voor een preek: die maakt bekend wie Hij is. Een preek sluit aan bij wat de engel in de kerstnacht zegt: “Ik verkondig u grote blijdschap, die voor heel het volk wezen zal” (Luk. 2:10). Een preek zal daarom iets laten proeven van deze vreugde. Christus is in ons midden. Als die toon ontbreekt en de preek blijft steken in moralisme en beschouwende reflecties, mist er iets wezenlijks. Een preek zonder Evangelie is geen preek – en een preek zonder eis en appel op ons leven evenmin.

Bediening van de verzoening

Paulus noemt de preek in 2 Korinthe 5 “bediening van de verzoening”. Dat is een hoog woord. Dat betekent dat God via de preek Zijn vergeving schenkt. De preek is het middel dat God wil gebruiken om ons te bereiken. Niet als een theorie, maar als levende werkelijkheid. Herkennen we dat nog? Of ervaren wij de preek soms anders? De predikant spreekt als een gezant: “Laat u met God verzoenen.” Dat is verrassend. In de kerk klinkt niet: “Ga weg!” Maar juist: “Kom tot Mij.” Er is vergeving door het volbrachte werk van Christus. God strekt Zijn hand naar ons uit. Zoals de vader uit de gelijkenis die de verloren zoon tegemoet komt. De Geest laat ons de liefde van God in Christus zien. In de preek proef je die liefde. Denk eens aan die ene preek waarin de stem van God echt binnenkwam. Die preek waarin het klonk: “Je

Predikant als gezant

Gezant zijn vraagt iets van de predikant: spreken namens God en niet vanuit zichzelf. En het vraagt ook iets van de hoorder: luisteren met verwachting.

zonden zijn vergeven.” De Heilige Geest gebruikt deze verkondiging om geloof te werken en te versterken. De prediking laat vanuit de rijkdom van de Schrift verschillende kanten zien van Gods verlossende Woord. Waar deze bediening ontbreekt, blijft er weinig over. De preek wordt een exegetisch werkstuk of entertainment puur op het effect gericht: misschien boeiend, misschien prikkelend, maar geen echte preek. Niet het Woord dat leven wekt. Het Woord dat de verzoening in het midden van de gemeente neerlegt, zodat iedereen erbij kan.

Levend Woord

Dat het Woord leven wekt, wordt zichtbaar in het klassieke onderscheid tussen uitleg en toepassing. Maar we kunnen deze twee niet uit elkaar trekken. Waar Gods Woord opengaat, raakt het altijd het leven van de gemeente. Wanneer in de prediking verteld wordt hoe Israël klem zit tussen de farao en de Rode Zee, raakt dat onze angsten en onzekerheden. Ook wijst de Heilige Geest wegen die wij zelf niet zagen. De uitleg van een tekstgedeelte is nooit neutraal: de levende HEERE spreekt Zijn eigen Woorden tot ons.

Als we de preek zien als het levende Woord van God, heeft dat grote gevolgen (Hebr. 4:12). In de praktijk merken we steeds weer hoe rijk en actueel het betekenisveld van een Bijbeltekst kan zijn. De Schrift ontmaskert in elke tijd nieuwe vormen van ongelof, angst en verleiding. Zo worden we vandaag ook ontdekt aan wat in ons hart leeft: zonde en schuld. En tegelijk wijst de prediking wegen om Christus zichtbaar te maken in

deze tijd. Een preek laat de hoorders in hun concrete situatie, tijd en cultuur niet in de steek. Voor mij als predikant is het altijd verrassend om – soms pas na jaren – terug te horen hoe God gemeenteleden persoonlijk heeft aangesproken in een preek. Of wanneer jongeren vertellen dat ze tijdens een preek duidelijk werden uitgenodigd tot openbare geloofsbelijdenis, terwijl de dominee dit thema niet expliciet behandelde. Zulke momenten laten zien: prediking is nooit voorspelbaar, maar telkens verrassend. Voorspelbare preken met toepassingen die bij elke tijd en bij elk Bijbelgedeelte passen, slaan de levende verkondiging juist dood.

De predikant als gezant

Naast het Woord dat klinkt, is er een prediker die spreekt. Paulus zegt ons dat hij een gezant is – alsof God Zelf door hem smeekt (2 Kor. 5:20). Een gezant brengt geen eigen woord, maar het Woord van Hem Die zendt. Dat helpt om de rol van de predikant te begrijpen. De predikant is geen coach of motivator, maar geroepen om Gods Woord door te geven.

Geen gewone toespraak

De uitspraak “de preek is Gods Woord” vraagt om grote zorgvuldigheid. Gelovigen zijn allemaal geroepen om Gods boodschap te delen. Dat doen zij als huisgenoten, burens, vrienden en (groot)ouders. Daarvoor heb je geen bijzonder ambt nodig. Maar toch is de preek iets anders. Preken is een bijzondere roeping in de gemeente. Niet iedereen krijgt die taak. Sommigen worden geroepen om te preken en te onderwijzen (Ef. 4). Er is een verschil tussen een preek en een lezing. Of tussen een preek en een gesprek op de jeugdvereniging. Tim Keller zegt in zijn boek *Preken. Geloof overbrengen in een*

sceptische tijd terecht dat een preek een eigen karakter heeft. De preek is geen toespraak, maar verkondiging. Daar klinkt een ander gezag in door: het gezag van de Zender. Het gezag van de geopende Bijbel in de samenkomst van de gemeente. Dat merk je als hoorder, dat ervaar je als prediker.

De predikant wordt toegerust voor dit ambt. Dat wil zeggen dat de prediker is gevormd door een goede opleiding. En de kerk is geroepen om te investeren in de dienaren van het Woord. Deze investering in de verkondiging is geen luxe. De agenda van de predikant kan ook niet te vol worden gezet. Predikanten worden vaak overvraagd (pastoraat, organisatie enz.). Een gemeente die gevoed wil worden, draagt er zorg voor dat de dienaar voldoende tijd heeft om de preken voor te bereiden.

Dienaar van het Woord

De predikant is niet de baas over het Woord; de predikant staat eronder. Daarom wordt een dominee dienaar van het goddelijke Woord genoemd. Dat betekent dat het een predikant niet vrijstaat om de Bijbel naar eigen inzicht uit te leggen. Wie het Woord buigt naar zijn eigen ideeën, spreekt niet namens God. De preek is principieel bediening van het *gelezen* Woord, het naspreken van wat God Zelf heeft laten horen.

Ruim voor de dienst begint het echte werk al. De voorganger verdiept zich intensief in de Schrift. Dat vraagt studie, tijd en stilte. De gereformeerde traditie heeft veel aandacht voor de inhoud van de Schrift en voor onderwijzende preken. Daarmee is zij een rijke stem in de katholieke traditie. Maar deze benadering vraagt om een luisterende houding die ook de huidige tijd verstaat. We onderzoeken niet alleen wat de tekst historisch betekende, maar luisteren vooral naar wat God vandaag wil zeggen. Dit noemen we homiletische exegese. De Bijbel wordt niet enkel gelezen als een oud document dat taalkundig moet worden ontsloten, maar als levend Woord dat spreekt.

Geen pakketbezorger

Een predikant stapt de preekstoel niet op als zomaar een spreker, maar als gezant. Een mens met een stem, maar gezonden door God. Zo wordt elke kerkdienst spannend. De dominee is geen pakketbezorger die aanbelt, een doos neerzet en weer vertrekt. Soms lijkt de prediking op zo'n bezorgmodel: de boodschap wordt wel uitgesproken, maar de verbinding met de hoorder ontbreekt. Dat is nooit de bedoeling van de preek.

Bij de voorbereiding van de preek houdt de predikant voortdurend rekening met het leven van de gemeente. Wanneer de predikant de tekst bestudeert, gebeurt dat steeds door de ogen van de gemeente. Ook bij de ordening en vormgeving van de preek is de hoorder in beeld. Een slecht doordachte preekstructuur staat de communicatie in de weg. Begrijpelijke en beeldende taal helpt kerkgangers om toegang te krijgen tot het Evangelie.

**De preek is het
naspreken van wat God
Zelf heeft laten horen**

Gebed om de Heilige Geest

Zonder de Heilige Geest horen we enkel woorden. Het hart blijft gesloten. Met en door de Geest horen we de stem van God. Daarom hebben we het gebed om de Heilige Geest nodig – in de studeerkamer, waar de predikant biddend om licht de Schrift opent, en in de huizen van de gemeenteleden die vragen om een dienst waarin het Woord opengaat.

In de kerkdienst klinkt dit gebed in de stilte voor de dienst en in het gebed om de opening van het Woord, waarin onze afhankelijkheid van de Geest wordt uitgesproken. Vaak gebeurt dat in een vrij gebed. Het Dienstboek van onze kerk reikt ook woorden aan:

*Breng alle andere stemmen in ons tot zwijgen,
opdat wij alleen Uw Woord horen.
Open door Uw heilige Geest
ons verstand en ons hart
voor Uw waarheid.*

Het gebed om de Heilige Geest is nodig om Gods Woord te kunnen horen – zowel het gelezen als het gepredikte Woord. Beide zijn spreken van de Geest. De Heilige Geest leidt de predikant, Hij opent het Woord en past het toe in de harten van jong en oud. Zo zorgt Hij ervoor dat het Woord van God nooit zonder uitwerking blijft. De Geest maakt levend.

Wat gebeurt er tijdens de preek?

- **God spreekt**
Wanneer Zijn Woord opengaat, neemt de HEERE Zelf het Woord.
- **De predikant is gezant**
De predikant brengt geen eigen woorden, maar de boodschap van Christus.
- **De hoorder ontvangt en antwoordt**
Luisteren is nooit neutraal: het Woord vraagt om ons hart.
- **De Geest brengt genade**
Hij opent de Schrift, overtuigt, troost en vernieuwt.
- **We beseffen: de HEERE is werkelijk op deze plaats**
Een verrassende ervaring wanneer de hemel zo voor ons opengaat.

De (on)gelovige hoorder

Het Woord klinkt, de prediker spreekt en de hoorder luistert. Dit luisteren naar een preek gaat niet vanzelf. Het ritme van onze tijd werkt niet mee. Het vraagt aandacht en inzet. Het vraagt om trouwe aanwezigheid in de kerkgang terwijl de agenda (ook op zondag) volloopt. Zeker wanneer we moe zijn, afgeleid raken of vol zorgen zitten, kan een preek zomaar aan ons voorbijgaan. Voor we het weten, zitten we met onze gedachten bij de afspraak met de tandarts of bij de verbouwing die niet helemaal verloopt zoals we zouden willen. En denk aan Eutychus, die tijdens een preek van Paulus in slaap viel (Hand. 20). Ook dat is de realiteit in de gemeente van Christus. Soms werkt het precies andersom. We komen met enige tegenzin in de kerk, maar het Woord van God komt helemaal binnen. Gelovig en actief luisteren is niet altijd de praktijk, maar wel de richting waarin de Heilige Geest ons wil leren groeien. De Heilige Geest werkt niet dankzij ideale hoorders, maar juist in mensen die het moeilijk vinden om te luisteren. Ook het besef dat God de prediker zendt, kan helpen wanneer het luisteren lastig is. Dan is het nodig om onszelf eraan te herinneren: hier spreekt niet alleen een mens, maar God gebruikt deze persoon om Zijn Woord te laten horen.

Ontvangen in geloof

De Geest klopt aan de deur van ons leven en wil binnenkomen. In de preek reikt God ons Zijn redding aan – maar het Woord moet in geloof ontvangen worden, landen in het hart. “Wie in Hem gelooft, die heeft Hem!”, aldus ds. G. Boer. In de kerk ben je geen toeschouwer, zoals dat bij een sportwedstrijd mogelijk is. De hoorder neemt voluit deel, met alle verantwoordelijkheden die daarbij horen.

Elke preek legt daarmee iets groots en ernstigs op tafel. De preek doet een appel op ons leven. De deur naar het Koninkrijk gaat open. Maar dezelfde deur blijft gesloten wanneer we het Woord afwijzen in ongelof. Onder de prediking vallen er beslissingen voor de eeuwigheid. Dat maakt luisteren nooit vrijblijvend. De preek roept op tot omkeer en inkeer. Dat is bekering en vernieuwing van het leven. Paulus zegt over het gepredikte Woord dat het werkzaam is in wie gelooft (1 Thess. 2:13). Het Woord werkt zelf; het raakt, schuurt, wekt nieuw leven, opent ogen en zet mensen in beweging. En juist hier doet de hoorder actief mee. God spreekt en wij antwoorden.

Onderweg naar Emmaüs

Zo gebeurt het dat iemand de kerk binnenkomt in twijfel, maar naar huis gaat met nieuw vertrouwen. In de kerk lopen wij werkelijk de kans om van ongelovig gelovig te worden. Niet door menselijke kracht – prediker en hoorder zijn beiden zwak – maar omdat God Zijn Woord gebruikt. Paulus schrijft: “En mijn spreken en mijn prediking bestonden niet in overtuigen de woorden van menselijke wijsheid, maar in het betonen van geest en kracht” (1 Kor. 2:4). Tijdens de preek verwachten we

het van de kracht van God. De preek plaatst een zondaar in het krachtveld van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Een preek werkt niet omdat een predikant het zo goed uitlegt, maar omdat Christus Zelf door Zijn Geest aanwezig is. Waar Hij aanwezig is, verandert ongelof in geloof en vertwijfeling in verwachting. Soms komen we de kerk binnen als de Emmaüsgangers: de dood, de vragen en de twijfels drukken. Dan komt er iemand naast ons lopen. Het is de predikant die de Bijbel zorgvuldig heeft onderzocht. Maar gaandeweg de preek horen we een andere Stem. Christus Zelf wandelt door Zijn Geest met de gemeente mee. Hij legt onze vragen bloot en spreekt kritisch wanneer Hij ongelof en traagheid ziet. Maar boven alles opent Hij de Schriften, zodat Zijn lijden en heerlijkheid gaan glanzen.

Wanneer Christus spreekt, verandert er iets in ons hoofd, ons hart en ons leven. Daarom zijn de preken de meest beslissende momenten van de week. Het zijn momenten vol van heil en genade. De bediening van de verzoening opent onze ogen zodat we Hem herkennen als de levende Heere.

Dr. Pieter Veerman is universitair docent Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn en de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij geeft leiding aan het onderzoeksproject 'Preken als bron' van het Cornelis Graafland Centrum.

Vragen

1. Wat verwachten wij, wanneer we naar een preek luisteren en wat doet het idee met ons dat God spreekt?
2. In deze brochure wordt de dominee sterk neergezet als een 'gezant van God'. Hoe kijken wij tegen de predikant aan?
3. Op welke punten raakt deze brochure aan een rijkere visie op de prediking dan we in de praktijk soms ervaren en wat vraagt dat van ons als predikant, kerkenraad en gemeente om die rijkdom meer zichtbaar te laten worden?
4. Denk eens terug aan een preek die diep raakte – of juist helemaal niet. Wat maakte het verschil?

Leestips

- Commissie Prediking, *Instrument van de Geest. Gedachten over hervormd-gereformeerde prediking* (uitgave vanwege het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk in Nederland, 2016).
- Kees van Ekris, *Dialogo, dans en duel. Preken voor tijdgenoten* (KokBoekencentrum Uitgevers, 2022).
- Gerrit Immink, *Over God gesproken. Preken in theorie en praktijk* (Boekencentrum, 2018).
- Tim Keller, *Preken. Geloof overbrengen in een sceptische tijd* (Uitgeverij Van Wijnen, 2016).

Uitgave van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk
Bijlage bij *De Waarheidsvriend*, 11 juni 2026

Horapark 9
6717 LZ Ede
tel. 088-0410130
www.dewaarheidsvriend.nl
www.gereformeerdebond.nl
